

มิ่งขวัญ

ตำนานสิบห้าราชวงศ์
ภาคปริวรรต

เล่มที่ 2

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

SRI-CMU-25-3-083

คํานานสืบหาราชวงศ์ ภาคปริวรรต

เล่มที่ ๒ ผู้ที่ ๓ - ๕

โครงการวิจัยกัมภีร์โบราณในภาคเหนือ งานวิจัยลานนา

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ทบวงมหาวิทยาลัย

ธันวาคม ๒๕๒๕

งานปริวรรตลำดับที่ ๒๒

SRI - CMU - 25 - 3 - 083

คำนำ

ตำนานสืบหาราชวงศ์ เล่ม ๒ นี้ โครงการศึกษาวิจัยค้นคว้าโบราณใน
ภาคเหนือ งานวิจัยล้านนา จัดพิมพ์ขึ้นจากผลงานสำรวจ ปี ๒๕๒๕ ซึ่งได้ถ่ายไมโคร-
ฟิล์มไว้แล้ว และดำเนินการปริวรรตอักษรเป็นคำอ่านปัจจุบัน ตามแผนงานศึกษาวัฒนธรรม
ล้านนาไทย ของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่ออนุรักษ์เอกสารทางวัฒนธรรมในรูปการ
จัดทำเอกสารไมโครฟิล์ม การดำเนินการสำรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกสารหลักฐานที่
จำเป็นสำหรับใช้ประกอบการวิจัยในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และเพื่อการบริการวิชาการ
เผยแพร่ผลงานวิจัย เอกสารประกอบการวิจัยอย่างกว้างขวาง

เกษม บุรณศิริ

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ธันวาคม ๒๕๒๕

คณะผู้ดำเนินงาน

ที่ปรึกษาโครงการ ฯ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษม	บุรกลีกร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมหมาย	เปรมจิตต์
ดร. ยันส์ เพนธ์	

หัวหน้าโครงการ ฯ

นายบาลี พุทธรักษา

ผู้อำนวยการอักษรพื้นเมือง

นายสมศักดิ์	วุฒิเฟย
นายบุญทา	ศรีพิมพ์ชัย

ผู้ช่วยงานวิจัย

นางอำไพรัตน์	นิลประจักษ์
นายจรูญ	อินตะ

เจ้าหน้าที่ถ่ายไมโครฟิล์ม

นายสมยศ ตูยเขียว

คำชี้แจง

คัมภีร์โบราณ สมุดข่อยที่เก็บอยู่ตามหอธรรมวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือนับเป็นเอกสารหลักฐานทางวัฒนธรรมที่ยังพอจะหาได้ไม่มากนักในปัจจุบัน เนื้อหาสาระในเอกสารประเภทนี้สามารถจำแนกประเภทได้หลายสาขาวิชา อาทิเช่น วรรณกรรมคำสอน ชาติกนิทาน ตำนานประวัติศาสตร์ กฎหมายโบราณ ตำรายาสมุนไพร ตำราโหราศาสตร์ วรรณกรรมร้อยกรอง พิธีกรรมความเชื่อ ฯลฯ การชำระคัมภีร์ของเอกสารดังกล่าวเท่าที่ทางโครงการ ฯ ได้สำรวจพบในเขตภาคเหนือตอนบนมีอัตราชำระคัมภีร์สูงมาก งานสำรวจและถ่ายไมโครฟิล์มต้นฉบับเพื่ออนุรักษ์ข้อมูลทางวัฒนธรรมยังคงเป็นงานสำคัญที่โครงการ ฯ รับผิดชอบดำเนินการต่อไป ปัจจุบันงานสำรวจได้ขยายพื้นที่ไปตามแหล่งสำคัญ ๆ ในบริเวณ ๔ จังหวัดภาคเหนือ มี เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน และตาก

สำหรับปี ๒๕๒๕ ทางโครงการ ฯ ได้ดำเนินการสำรวจภาคสนามที่อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และที่อำเภอเมือง อำเภอเทิง อำเภอพาน อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้รับความร่วมมือจากทางเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าอาวาสวัดที่เกี่ยวข้องอย่างดียิ่ง วัดที่สำรวจในปี ๕๕ วัด ประมวลบัญชีรายชื่อต้นฉบับที่พบ ๕๐,๓๘๒ ผูก/เล่ม เป็นต้นฉบับสำคัญมีมาถ่ายไมโครฟิล์มที่สถาบันวิจัยสังคม ๕๕๑ ผูก/เล่ม

การจัดพิมพ์เอกสารประกอบการวิจัยเผยแพร่ในครั้งนี ได้จัดพิมพ์ตำนานสิบ-ห้าราชวงศ์ เล่ม ๒ (ผูกที่ ๓,๔,๕) ต่อจากเล่ม ๑ ซึ่งพิมพ์ไปแล้วเมื่อปี ๒๕๒๔ และคาดว่าเรื่องนี้จะจบในเล่มที่ ๓ (ผูกที่ ๖,๗) ซึ่งจะจัดพิมพ์ต่อไป

สำหรับตัวเลขที่ใช้ในหน้าคำอ่านปัจจุบัน เช่น ๓/๓๐ หมายถึงต้นฉบับผูกที่ ๓ หน้าลานที่ ๓๐ ตัวเลขในวงเล็บเหนือข้อความ มีไว้เพื่อบอกบรรทัดเทียบกับต้นฉบับ ซึ่งจะมีหน้าลานละ ๔ บรรทัด ส่วนคำหรือข้อความที่อยู่ในวงเล็บได้เพิ่มเข้ามาเพื่ออธิบายคำขีดเส้นใต้ที่มาจากหน้า

โครงการศึกษาวิจัยคัมภีร์โบราณในภาคเหนือ

สายงานวิจัยล้านนา สถาบันวิจัยสังคม

ธันวาคม ๒๕๒๕

แก้คำผิด

๕/๑๕/๒	กรนิง	แก้เป็น	กระนิง
๕/๑๖/๒	แพ	"	แพ
๕/๒๐/๑	ชัยขาน	"	ชัยขาน
๕/๒๖/๑	เมืองพิงค	"	เมืองพิง
๕/๒๘/๒	เพกไซ(เพชรไชย)	"	เพกไซ(เพชรโชติ)
๕/๓๐/๕	บเขียงไตสักคำ	"	บเขียงไตสักคำ
๕/๓๕/๑	ปีกาบสาง	"	ปีกาบส่ง่า
๕/๔๑/๑	พระยาฝาก	"	พระยาฝาง
	เขलगค	"	เขलग ทุกแห่ง

สารบัญ

คำนำ	ก
คำชี้แจง	ข
เรื่องย่อ	ง
ผู้กที่ ๓	
ขุนครามทำศึกกับ เจ้าเมืองเขลางค์	๑
เจ้าพระยามังรายเสด็จสวรรคต	๕
ขุนเกร็ดยกทัพมาชิง เชียงใหม่	๖
อภิเชกพระยาคำฟู	๗
พระยาแสนภูสร้างเมือง เชียงแสน	๗
พระยาคำฟูกับพระยากว๋านารบพระยาจำเมือง	๑๖
พระยามงขุดขุนครองราชย์	๑๔
ท้าวมหาพรหมยกทัพมาชิง เชียงใหม่	๑๕
เจ้าแสนเมืองมาสร้างมหาเจดีย์หลวง	๑๘
ผู้กที่ ๔	
เจ้าพระยาสามพระยาฝั่งแดนรบกับพวกฮ่อ	๒๔
ท้าวลกชิงราชสมบัติจากพ่อ	๒๖
ทัพอยุธยาขมมาตี เชียงใหม่	๓๐
พระยาอุทิสได้ยิงเมืองสองแควมาสู่วามักคี่	๓๔
พระยาบรมไตรโลกนาถส่งคนสอดคนมมาอยู่ เชียงใหม่	๓๖
ทัพอยุธยาถูกอุบาย	๓๘
พระยาชะเลียงคิดไม้อ้อ	๔๒
พระยาบรมไตรโลกนาถเสด็จออกผนวช	๔๔

ผูกที่ ๕

ซีมานรับอาสาทำลายไมตรีเมืองเชียงใหม่	๕๕
ราชทูตอยู่ชยาถูกจับโค	๕๗
พระเจ้าติโลกราชรบกับชาวเขี้ยว	๕๐
พระเจ้าติโลกราชรบกับแคว	๕๒
พระเจ้าติโลกราชถวายเชลยแควแก่เจ้าลุ่มฟ้า	๕๓
พระชายอดขุนครองราชย์	๕๘
พระยาแควขุนครองราชย์	๕๘
ทัพอยู่ชยาอพยพมาที่เมืองนคร, เมืองแพ	๕๕
พระยาเกษมขุนครองราชย์	๖๕
มหาเทวีจรีประภาขุนครองราชย์	๖๕
ทัพอยู่ชยาอพยพมาที่เชียงใหม่	๖๕
เจ้าพระชาอุปโยขุนครองราชย์	๖๖
พระเจ้าแม่กุขุนครองราชย์	๖๗
เจ้าเมืองหงสาส่งราชทูตมาเชียงใหม่	๖๑
เสียเมืองเชียงใหม่	๖๓
คืนเชียงใหม่แก่พระเจ้าแม่กุ	๖๔
พระนางวิสุทธิเทวีขุนครองราชย์	๖๖
ภาคผนวก	๖๗
ครุชนคนเรื่อง	๑๑๓

เรื่องย่อ ตำนานสิบหาราชวงศ์

ตอนที่ ๓

กองทัพพระยาชัยบาโคยกเขาสู้กับกองทัพของเจ้าขุนครามราชบุตรของเจ้าพระยามังราย แต่สุดท้ายขุนครามไม่ไหว ตัวพระยาเบ็กหนีไปได้ ฝ่ายพระยาชัยบาหนีไปพึ่งเมืองสองแควแล้วทิวักกตที่เมืองนั้น เจ้าขุนครามเมื่อตีได้เมืองเขลางค์จึงแต่งให้ขุนไชยเสนาภินเมืองเขลางค์ ส่วนเจ้าขุนครามเองก็ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าพระยามังรายให้เป็นท้าวอุปราชาไปครองเมืองเชียงรายตามเดิม และยังได้กินเมืองเชียงควาเป็นรางวัลอีกเมืองหนึ่ง

เจ้าพระยาไชยสงคราม(เจ้าขุนคราม)มีราชบุตร ๓ องค์ ชื่อว่าท้าวแสนภู ท้าวนำทวม และท้าวจัว(เรียกว่าท้าวจัวกั่ม) ราชบุตรทั้ง ๓ นี้ เมื่อเจริญวัยขึ้นได้มาเรียนศาสตรศิลป์ต่าง ๆ จากเจ้าพระยามังรายผู้เป็นปู่

เจ้าพระยามังรายมีราชบุตร ๓ องค์ ขุนเครื่องราชบุตรองค์ใหญ่ทำศึกเอาชนะเจ้าพระยามังรายจึงให้คนลอบฆ่าเสีย ขุนครามราชบุตรรองคกลางอาสาทำศึกนครเขลางค์ได้รับชัยชนะ จึงแต่งให้เป็นท้าวอุปราชาครองเมืองเชียงราย ขุนเครื่อง(คนฉบับจารเป็นขุนเครื่องทุกแห่ง)ลอบไปมาหาสู่ กระทำมิจงจากรับเมียของขุนคราม เจ้าพระยามังรายจึงให้ส่งตัวไปไว้ยังเมืองกองไต พวกเงี้ยวทั้งหลายจึงยกย่องให้เป็นเจ้านายปกครองเมืองเงี้ยว(คนฉบับจารเป็นเงี้ยวทุกแห่ง)

เจ้าพระยามังรายอายุได้ ๕๐ ปีก็สวรรคตด้วยฟ้าผ่าที่ตลาดเชียงใหม่ กลางเวียง ศักราชได้ ๖๗๕ ปีเมืองไล่ เจ้าพระยาไชยสงครามมาส่งสการศพบิดาที่เชียงใหม่ แล้วให้อภิเษกราชบุตรชื่อท้าวแสนภู อายุ ๔๑ ปี เป็นพระยาครองเมืองเชียงใหม่แทนพระยามังราย ส่วนราชบุตรรองคกลางชื่อท้าวนำทวมให้ไปกินเมืองฝาง และราชบุตรรองคเล็กชื่อท้าวจัว ไปกินเมืองเชียงกรอง

ต่อมาอีก ๑ ปี ขุนเครื่องผู้เป็นอาว์ก็ยกทัพมา จะชิงเอาเมืองเชียงใหม่จากท้าวแสนภู โดยทำอุบายว่าจะมาเคาะทัพเจ้าพระยามังรายผู้เป็นบิดา แต่ท้าวแสนภูรู้ตัวเกรงว่าจะมีการฆ่าฟันกัน จึงหนีไปหาท้าวนำทวมอนุชา ที่เมืองฝาง ท้าวนำทวมจึงส่ง

เชษฐาไปหาบิดาที่เชียงราย เจ้าพระยาไชยสงครามเมื่อโคตรายเรื่องจึงให้ทวนนำทวม
ยกดัทพ์ลงมาเชียงใหม่ ทวนนำทวมสามารถจับตัวขุนเดรื่อโค เจ้าพระยาไชยสงครามจึง
อภิเษกให้ทวนนำทวมกินเมืองเชียงใหม่ ต่อมาอีก ๒ ปี เจ้าพระยาไชยสงครามเกรงว่า
ทวนนำทวมจะคิดไม่ซื่อ จึงให้เอาตัวไปไว้ที่เมืองแฉม ชาวเมืองจึงยกของให้เป็นเจ้านาย
ฝ่ายขุนเดรื่อถูกคุมขังอยู่ ๔ ปี ก็ถึงแก่ต

ปี ๖๔๖ เจ้าพระยาไชยสงครามได้อภิเษกท้าวแสนภูไทครองเมืองเชียงใหม่
เป็นครั้งที่ ๒ เจ้าพระยาไชยสงครามอายุได้ ๖๓ ปีก็สวรรคต ท้าวแสนภูจึงอภิเษกท้าว
คำฟู ราชบุตร ไทครองเมืองเชียงใหม่ แล้วตัวเองไปครองเชียงรายแทนบิดา ในปี
๖๕๐ เจ้าพระยาแสนภูไปสร้างเมืองขึ้นใหม่ปรากฏชื่อว่า เชียงแสน แล้วอยู่ครองเมืองนั้น
อายุได้ ๖๐ ปีก็ถึงแก่ต

กล่าวถึงพระยาคำฟู อยู่เสวยเมืองเชียงแสน กุมพฤษหนึ่งชื่อว่าจัวหง มีรูป
โฉมงามเป็นสหายกับพระยาคำฟู หึงสองไตให้คำสาบานแก่กันว่า ถ้าใครจริงใจไม่ซื่อต่อกัน
ขอให้อันเป็นไป ต่อมาพระยาคำฟูได้ถกกลับเป็นซื่อกับเมียของจัวหง จึงถูกเงือกมาคาบไป
ส่วนทางเชียงใหม่ได้อภิเษกท้าวผายูขึ้นครองเมืองเมื่ออายุได้ ๒๕ ปี ท้าวผายูมีราชบุตร
๒ องค์ ผู้พี่ชื่อท้าวก้อนา ผู้น้องชื่อทวามหาพรหม ท้าวผายูอายุ ๕๑ ปีก็ถึงแก่ต ท้าว
ก้อนาอายุ ๕๐ ปี ไคครองเมืองเชียงใหม่ ส่วนทวามหาพรหมไคไปครองเมืองเชียงราย
ท้าวก้อนาอายุได้ ๖๑ ปีก็ถึงแก่ต ราชบุตรชื่อท้าวแสนเมืองมาไคเป็นพระยาแทน ท้าว
มหาพรหมผู้เป็นอาวยกดัทพ์มาจากเชียงรายหมายชิงเอาเมืองเชียงใหม่ แต่ไม่สำเร็จ ท้าว
แสนเมืองมาผู้มื่ออายุ ๑๔ ปีจึงไคครองเมือง แล้วส่งทวามหาพรหมไปครองเมืองเชียงราย
ตั้งเคิม

พระเจ้าแสนเมืองมาไคสร้างเจดีย์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้พระเจ้าก้อนาผู้เป็น
บิดา แต่สร้างไม่ทันเสร็จก็ถึงแก่ต เจาสามฝั่งแกนราชบุตรจึงไคครองเชียงใหม่แทน ฝ่าย
เจาท้าวขี้กุ่มคามผู้เชษฐาครองเชียงราย ไคยกทัพมาจะชิงเอาเชียงใหม่ แต่ไม่สำเร็จจึง
หนีไปพึ่งพระยาไสฎา พระยาไสฎายกทัพมาเชียงใหม่เพื่อช่วยเหลือ แต่ต้องกล่อบาย จึง
ยกทัพกลับ แล้วแต่งให้ท้าวขี้กุ่มคามไปครองเมืองปากตรานสิ้นชีวิต

ผูกที่ ๔

เจ้าพระยาสามพระยาฝั่งแกนเสวยเมือง(เชียงใหม่) ได้ ๑ ปี พระยาไต้ลื้อ
 ก๊กทัพมารบ ต่อจากนั้นพระยาฮ่อเจ้าลุ่มท่าเพากีมาตีเสนาผู้ใหญ่มาทวงส่วย เจ้า
 พระยาสามพระยาฝั่งแกนตอบว่าไคงคส่งส่วยตั้งแต่สมัยพระเจ้าก่อนมาผู้เป็นปู่แล้ว พระยา
 ฮ่อโกรธ จึงยกทัพมาจะปล้นเมืองเชียงแสน เจ้าพระยาสามพระยาฝั่งแกนจึงให้ยกทัพจาก
 เชียงใหม่ เชียงราย ผาง เชียงของ พระยาวัว(พะเยา) ไปช่วยรบที่เชียงแสนสู้รบกันเป็น
 สามารถ จนพวกฮ่อแตกพ่ายไป ต่อมาอีก ๓ ปี พวกฮ่อก็ยกทัพมาอีก เจ้าพระยาสาม
 พระยาฝั่งแกนใหญ่ฮ่ออารักษ์เมืองเชียงใหม่ เชียงราย เชียงแสน บังเกิดพม่า พวกฮ่อ
 ตายจำนวนมาก พวกฮ่อจึงเกรงกลัวบวรมีเจ้าเมืองลานนา ไม่กล้ายกทัพมาอีก

เจ้าพระยาสามพระยาฝั่งแกนมีลูกต่างแม่ ๑๐ คน กล่าวถึงลูกคนที่ ๖ ชื่อ
 ท้าวโลก ในศักราช ๑๓๑ ไค้กินเมืองพราว มีความผิดจึงถูกส่งไปอยู่ขุมไต เสนาคนหนึ่ง
 ของบิดาชื่อ นายสามเล็กข่อย วางอุบายให้ท้าวโลกมากินเชียงใหม่แทนบิดา เป็นพระยาตี -
 โลกราช

พระยาตีโลกราชไปเคให้หมื่นลคนผู้ครองเมืองนคร(เมืองลำปาง) มาอยู่ช่วย
 ราชการที่เชียงใหม่ แล้วตั้งให้เป็นหมื่นสามลาน หมื่นสามลานให้ลูกชื่อหมื่นคดียาญแต่ทอง
 ครองเมืองนครแทน พระยาตีโลกราชเนรเทศบิดาไปอยู่เมืองสาท ท้าวข่อย(อนุชาของ
 พระยาตีโลกราช)ซึ่งครองเมืองฝางปราบชาว ก็ให้ไปรับเอาบิดามาอยู่เมืองฝาง พระยา
 ตีโลกราชจึงให้หมื่นสามลานกับบุตร(หมื่นคดียาญแต่ทอง)ไปตีเมืองฝางแตก ให้นำเอาเจ้า
 พระยาสามพระยาฝั่งแกนมา เชียงใหม่ เจ้าท้าวข่อยหนีไปพึ่งหมื่นเซริงสามไชรหาญ แต่ก็
 ถูกตามฆ่าตาย หมื่นเซริงสามไชรหาญหนึ่งสือกลับไปขอเจ้าเมืองไตยกทัพมาตีเชียงใหม่
 แตกถูกจับไต ตองโฆประหาร ฝ่ายพระบรมไตรโลกนาถเจ้าเมืองไตยกทัพมาตั้งอยู่
 เชียงทอง หมื่นสามลานอาสาไปปราบ ไค้กองทัพจากเมืองอื่นมาช่วยหลายเมืองจึงสามารถ
 ตีทัพเมืองไตแตกถอยกลับไป

ต่อมา พระยาแกนท้าวเจ้าเมืองน่านคิดปองเอาเชียงใหม่ พระยาตีโลกราช
 ยกทัพไปล้อมไต ๖ ปี จึงไค้เมืองน่าน พระยาแกนท้าวหนีไปพึ่งพระยาไต พระยาตีโลก

ช

ราชจึงยกทัพกลับ พอดีมารดาทิวงคต พวกขวา(ลาวหลวงพระบาง)ก็ยกทัพมาตีเมืองน่าน
ใหญ่พลมาจากเชียงใหม่และปราบพวกขวาไค

ต่อมาพระยาติโลกราชไคเมืองสองแคว เมืองปลากหม เมืองกุน เมืองลอง
เชียงใหม่ บ้านแซ เมืองอิง

พระบรมไตรโลกนาถเจ้าเมืองไตไคย็นกิตติศัพท์ว่าพระยาติโลกราชมีเดชา
บุภาพมาก ก็เกรงว่าจะยกทัพมาตีเมืองไต จึงส่งไส้ศึกมาอยู่เชียงใหม่ แต่ถูกจับไคแล้วส่ง
คืน เจ้าเมืองไตถูกอุบาย ยกทัพมาตีเชียงใหม่ จึงพ่ายแพ้กลับไป พระยาติโลกราชยกทัพ
ตามไป ระหางทางไคเมืองชะเลียงอีกเมืองหนึ่ง

ต่อมา พระบรมไตรโลกนาถโปรดให้ราชทูตมาเจริญไมตรีกับเชียงใหม่ แจง
ว่าจะยกเมืองไห้แก่ราชบุตร แล้วจะออกผนวช พระยาติโลกราชจึงส่งคณะสงฆ์ใหญ่ไป
รวมพิธีผนวช

ไม่นานนัก ก็มีราชทูตจากพระบรมไตรโลกนาถซึ่งกำลังผนวชอยู่ มาขอเมือง
ชะเลียงคืนจากเชียงใหม่ ทางเชียงใหม่จึงตอบว่า เมื่อพระองค์ผนวชแล้วก็ไม่ควรใฝ่ใน
ราชสมบัติอีก

ทางเมืองไตมีซีมาน(พระภิกษุชาวพม่า)รูปหนึ่ง รูปร่างดีเยี่ยมมาก พระ
บรมไตรโลกนาถก็เชิญมาพบ แล้วปรึกษา เรื่องที่ตองการจะไคเมืองเชียงใหม่

ผูกที่ ๔

ซีมานรับอาสาพระยาไตเดินทางมาเชียงใหม่เพื่อทำอุบาย เขาเป็นมหาเถร
ทำพิธีในวังของพระเจ้าติโลกราช ไคทำอุบายให้โคนไม้ศรีเมืองเชียงใหม่ แล้วให้สร้าง
ที่อยู่และโรงช้าง โรงมาแทน

นับแต่นั้น เมืองเชียงใหม่ก็เกิดมีอุบาทว์แก่บ้านเมืองอยู่เนือง ๆ ภาอมาพระ
ยาไตส่งคนมาฟังข่าวเรื่องซีมาน พร้อมกับทำคุณไสยแก่พระเจ้าติโลกราช แต่ถูกจับไคเสีย

ก่อน พวกที่มาถูกลงโทษถึงตายทุกคน รวมทั้งซำนควย นับจากนั้นเมืองหงส์สองก็ไม่ได้เป็นมิตรกันอีก

นับจากจุลศักราช ๘๒๔ -- ๘๔๓ พระเจ้าติโลกราชสามารถปกครองหัวเมืองต่าง ๆ ราบรื่นมาตลอด แมว่าจะมีศึกบ้าง ยังได้เมืองเงี้ยวอีกหลายเมืองด้วย ปี ๘๔๒ นับว่าเชียงใหม่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก

ปี ๘๔๘ พระเจ้าติโลกราชอายุได้ ๗๘ ปี ก็สวรรคต อยู่ในราชสมบัติได้ ๔๘ ปี นับจากเจ้าพระยามังราย ถึงพระเจ้าติโลกราช รวมเป็น ๑๐ ราชวงศ์

ท้าวศรีบุญเรืองราชบุตรของพระเจ้าติโลกราชถูกฆ่าตาย ท้าวบุญยอดเชียงใหม่ราชบุตรท้าวศรีบุญเรืองโคตรองเชียงใหม่แทนพระยาติโลกราช ต่อมาเสนาอำมาตย์ได้ประณามใจกันถอดท้าวบุญยอดเชียงใหม่ออกจากราชสมบัติ แล้วให้พระยาแก้วผู้เป็นราชบุตรครองราชย์แทน และเนรเทศท้าวบุญยอดเชียงใหม่ไปอยู่เมืองชะวาคน้อย ได้ ๑๐ ปีก็ถึงคต

ในรัชสมัยของพระยาแก้ว ช่วงแรก ๆ ได้บูรณะสถานที่สำคัญในพุทธศาสนาไว้มากหลายแห่ง ต่อมาตีกับเงี้ยว , สุโขทัย และเมืองไต(อยุธยา) ปี ๘๕๔ พระเจ้าอาทิตย์ผู้ครองอยุธยาส่งราชทูตมาหาไมตรีกับเชียงใหม่ พระยาแก้วอายุได้ ๔๔ ปีก็สวรรคต เมื่อปี ๘๕๖ เจ้าเชษฐราช ผู้เป็นน้องพระยาแก้วโคตรองเชียงใหม่แทน อายุได้ ๒๘ ปี ได้รับพระนามว่า พระยาเกษเชษฐราช หรือพระเมืองเกษ รัชกาลนี้มีการติดต่อกับทางอยุธยา พอถึงปี ๙๐๐ ก็ถูกถอดออกจากราชสมบัติ ท้าวชาย ราชบุตรโคตรองราชย์แทน ต่อมาได้ ๕ ปี ประพฤติผิดทศราชธรรม ถูกพวกอำมาตย์จับปลงพระชนม์ พระยาเกษได้รับเชิญให้มาครองเมืองเป็นครั้งที่ ๒ ได้ ๒ ปี ถูกพวกหมื่นที่ครองเมืองเล็กจับปลงพระชนม์ นางมหาเทวีจรีประภาโคตรองเมือง ในปี ๙๐๑ เกิดศึกกับหมื่นสุโขทัยและพระยาไต ปี ๙๐๔ พระยาอุปโยจากเมืองลานช้างมาเชียงใหม่ ได้รับอภิเษกไว้ครองเมืองเชียงใหม่ ต่อมาเมืองลานช้างเกิดความวุ่นวาย จึงกลับลานช้าง ทางเชียงใหม่ได้ท้าวแมงกุ เชื้อสายขุนเครื่องขึ้นครองราชย์ ต่อมา ท้าเมืองนายถูกเจ้าฟ้าหงสาวดียกทัพมาตี ไคหนีมาพึ่งเมืองเชียงใหม่ เจ้าฟ้าหงสาวดีตามมาตีเชียงใหม่แตกในปี ๙๒๐ แล้วเวณ

ณ

เมืองให้พระเจ้าแม่มุรธองตามเดิม ต่อมา พระเจ้าแม่มุรธองเมือง จึงถูกทางหงสาวดียก
ทัพมาตีอีก แล้วจับพระเจ้าแม่มุรธองไปไว้ยังกรุงหงสาวดี โดยตั้งโพนางวิสุทธิเทวีธองเชียง -
ใหม่แทน

ปี ๕๓๐ เจ้าฟ้ามังทรายกทัพไปตีเมืองอยุธยาได้ ปี ๕๔๐ นางวิสุทธิเทวี
ทิวงกต ราธบุตรของเจ้าฟ้ามังทรามาถึง เชียงใหม่แทน และให้พระขาลำพูนไปกินเชียง
แสน